

Студентська олімпіада з фізики 2024/2025

Задача 1

Тверда однорідна куля радіусом R і масою m падає під дією сили тяжіння вздовж нормалі до підлоги (див. Рис. 1).

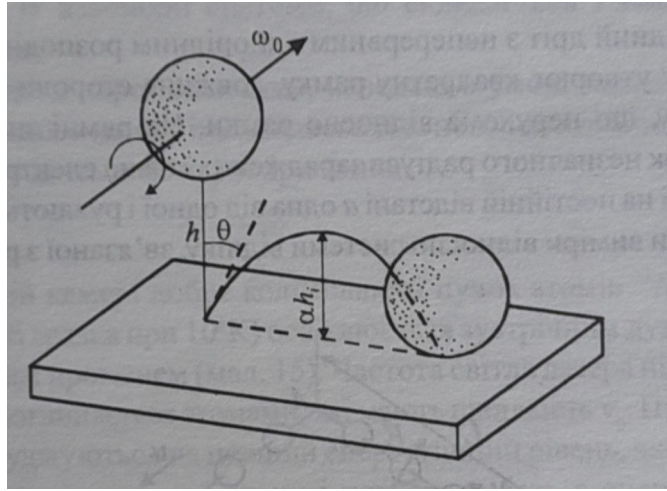

Рис. 1

Початкова відстань від нижньої точки кулі до підлоги дорівнює h . В початковому положенні центр мас кулі був нерухомий, але куля оберталася навколо горизонтальної осі, що проходить через її центр, з кутовою швидкістю Ω_0 . Після удару об підлогу куля підскакує на висоту αh (відстань до нижньої точки кулі). Час співудару малий, але скінченний. Нехтувати деформацією кулі і підлоги при ударі, а також наявністю повітря. Прискорення сили тяжіння g , динамічний коефіцієнт тертя між кулею і підлогою μ , момент інерції кулі відносно вказаної осі $I = \frac{2}{5}mR^2$.

Необхідно розглянути два випадки: куля проковзує протягом всього часу співудару, і проковзування кулі припиняється до закінчення співудару.

Знайти:

Випадок 1

- $\text{tg } \Theta$, де Θ – кут відбивання, показаний на рис. 1;
- відстань між точками першого і другого ударів кулі об підлогу;
- мінімальне можливе для цього випадку значення кутової швидкості Ω_0 ;

Випадок 2

- $\text{tg } \Theta$;
- відстань між точками першого і другого ударів кулі об підлогу.

Беручи до уваги обидва випадки, намалювати залежність $\text{tg } \Theta$ від Ω_0 .

Студентська олімпіада з фізики 2025

Задача 2

Непровідний дріт з неперервним однорідним розподілом електричного заряду в ньому утворює квадратну рамку, довжина сторони якої дорівнює L в системі відліку, що нерухома відносно рамки. На рамці знаходиться велика кількість кульок незначного радіуса заряджених кожна електричним зарядом q , які розташовані на постійній відстані a одна від одної і рухаються зі швидкістю, якщо проводити виміри відносно системи відліку, зв'язаної з рамкою (рис. 2).

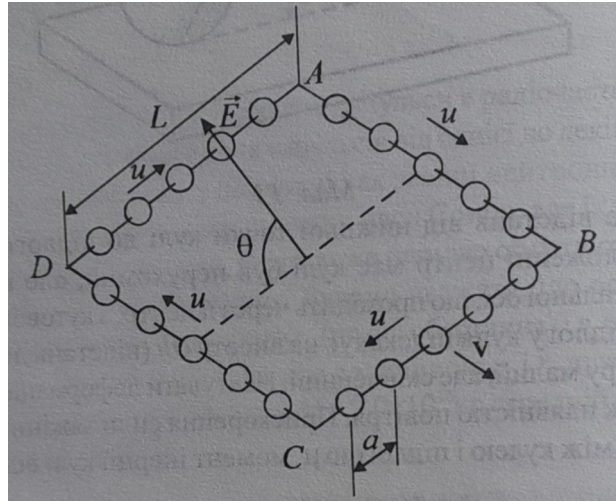

Рис. 2

Кульки розташовані на рамці подібно до бусинок, нанизаних на нитку, причому L набагато більше, ніж a . Сумарні заряди всіх бусинок і дроту мають однакову величину, але протилежні знаки. Розглянути ситуацію, коли дротяна рамка рухається зі швидкістю v , паралельною до сторони рамки AB , через однорідне електричне поле з напруженістю E , яке перпендикулярне до вектора швидкості рамки і утворює кут Θ з площиною рамки. Беручи до уваги релятивістські явища, визначити наступні величини в системі відліку спостерігача, відносно якого рамка рухається зі швидкістю v :

- відстань між кульками на кожній стороні рамки a_{AB} , a_{BC} , a_{CD} і a_{DA} .
- величину сумарного заряду дроту і кульок на кожній стороні рамки Q_{AB} , Q_{BC} , Q_{CD} і Q_{DA} .
- величину моменту сил M , який намагається повернути рамку з кульками.
- енергію W взаємодії системи, що складається з рамки і кульок, з електричним полем.

Відповідь дати через величини, наведені в умові задачі. Зауважте, що величина електричного заряду ізолюваного тіла не залежить від системи відліку, відносно якої проводиться його вимірювання.

Студентська олімпіада з фізики 2025

Задача 3

Пульсар випромінює дуже короткі імпульси в радіочастотному діапазоні довжин хвиль з частотою повторення імпульсів від однієї до декількох мілісекунд. Ці імпульси випромінюються з поверхні так званої нейтронної зорі. Такі зорі дуже компактні: вони мають масу порядку маси Сонця, але їх радіус становить лише кілька десятків кілометрів. Вони дуже швидко обертаються і тому трохи сплющуються вздовж осі обертання. Будемо вважати, що осьовий переріз їх поверхні являє собою еліпс з півсями r_p (по осі обертання) і r_e (перпендикулярно до осі обертання), причому різниця між величиною r_p і r_e дуже мала.

Нехай нейтронна зоря має масу $M=2,0 \cdot 10^{30}$ кг, середній радіус $r=1,0 \cdot 10^4$ м і період обертання $2,0 \cdot 10^{-2}$ с.

а) Визначити фактор сплющення $\varepsilon=(r_e - r_p)/r_e$, якщо гравітаційна стала дорівнює $6,67 \cdot 10^{-11}$ Н м²кг⁻².

б) З часом, внаслідок втрати енергії, обертання зорі поступово уповільнюється, а сплющення зменшується. Однак зоря має тверду кору, що плаває на рідкій внутрішній частині. Тверда кора чинить опір корекції рівноважної форми. В результаті виникають «зоретруси» з раптовими змінами форми кори. Під час і після «зоретрусу» спостерігається зміна кутової швидкості зорі (див. рис. 3).

Визначити середній радіус рідкого внутрішнього середовища зорі, використовуючи дані, наведені на рис. 3. Вважати, що густина кори і рідкого середовища однакові і знехтувати зміною форми останнього.

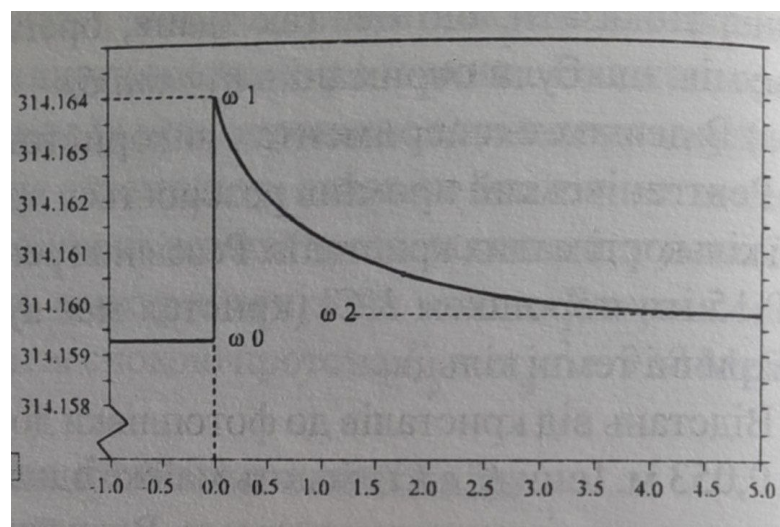

Рис. 3